

Α. Τζ. Κρόνιν: από την τέχνη του γιατρού στην τέχνη του μυθιστοριογράφου

Γιάννης Πατσώνης
Παιδίατρος

Πόσοι όμως γιατροί μαθαίνουν κάτι πέρα από τα στοιχειώδη που αποκομίζουν από την πρακτική; Δεν έχουν καιρό αναγκασμένοι καθώς είναι να τρέχουν από το πρωί μέχρι το βράδυ. Θα πρέπει να τοποθετηθούμε κατά επιστημονικές μονάδες, θα πρέπει να υπάρχουν υποχρεωτικές μεταπτυχιακές σπουδές.

A. KRONIN « ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ »

Αυτά τα λόγια, τα λέει ο κεντρικός ήρωας του βιβλίου *Το Κάστρο*, που γράφτηκε πριν από 70 χρόνια περίπου. Είναι άρα επίκαιρα ακόμη και σήμερα;

Ο Άρτσιμπαλντ-Τζότζεφ Κρόνιν γεννήθηκε το 1896 στο Κάρντρος της Σκωτίας. Ο πατέρας του πέθανε όταν αυτός ήταν 7 ετών και ήταν το μοναδικό παιδί στην οικογένεια. Μεγάλωσε με μεγάλες στερήσεις. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του στην Ιατρική Σχολή της Γλασκώβης έπαιρνε υποτροφία και είχε άριστες επιδόσεις. Το 1919 πήρε το πτυχίο του. Κατά τον Α' παγκόσμιο πόλεμο υπηρέτησε ως γιατρός στο Βασιλικό Ναυτικό και από το 1921-1924 εργάστηκε στα ανθρακωρυχεία της Ν. Ουαλίας όπου άρχισε και έρευνες για τις επαγγελματικές νόσους (πνευμονοκοιτίσεις). Έγινε διδάκτωρ του Πανεπιστημίου και μέλος του Βασιλικού Ινστιτούτου Ιατρικής. Για ένα διάστημα τοποθετήθηκε υγειονομικός επιθεωρητής των μεταλλείων. Από το 1926 εξάσκησε την Ιατρική ως ελεύθερος επαγγελματίας στο Λονδίνο. Το 1930 αρρώστησε σοβαρά και κατά τη διάρκεια της αναρρώσεώς του μέσα σε τρεις μήνες έγραψε το πρώτο του μυθιστόρημα «Ο πύργος του Καπελά» που αφηγείται τη μεγαλομανία ενός πιλοποιού που φανταζόταν ότι είναι ευγενούς καταγωγής. Αυτό το βιβλίο γνώρισε

μεγάλη επιτυχία, μεταφράστηκε και έγινε και κινηματογραφική ταινία. Από τότε αφοσιώθηκε στο γράψιμο και δεν έπαψε να δημοσιεύει μέχρι την ηλικία των 80 ετών. Ήταν λάτρης όλων των αθλημάτων και χρημάτισε φανατικός ποδοσφαιριστής. Παντρεύτηκε τη γιατρό Αγνή-Μαρία Γκρίμπσον με την οποία απέκτησαν τρεις γιους. Το 1939 πήγαν οικογενειακώς στην Αμερική και τα τελευταία 35 χρόνια της ζωής του έζησε στην Ελβετία όπου πέθανε τον Ιανουάριο του 1981. Υπήρξε από τους πλέον δημοφιλείς συγγραφείς της Αγγλίας – χαρακτηρίστηκε ο νέος Ντίκενς.

Η γνωριμία πολλών ανθρώπων, ιδίως στις δύσσκολες στιγμές τους, του έδωσε το υλικό που το μετέπλασε στα βιβλία του με ρεαλισμό και κοινωνική κριτική. Οι εμπειρίες του από τα ορυχεία έγιναν η βάση για τα βιβλία του *Τ' αστέρια κοιτάζουν τη γη*, 1935 και *Το Κάστρο*, 1937. Στο βιβλίο του *Τ' αστέρια κοιτάζουν τη γη*, περιγράφονται οι κοινωνικές αναταραχές σε μια κοινότητα ανθρακωρύχων από το 1903 – 1933 και μεταφέρθηκε στον κινηματογράφο το 1939. Ο Γκράχαμ Γκρην χαρακτήρισε αυτήν την ταινία σαν μια από τις καλύτερες της εποχής του. Σε πολλά έργα του περιγράφει περιστατικά από τη ζωή των γιατρών, τους χώρους εργασίας τους, την καθημερινή πάλη με την αρρώστια, τον αγώνα τους για την κατάκτηση της γνώσης. Και όλα αυτά είναι δοσμένα με συναρπαστική πλοκή, κάτι που εξηγεί και τη μεταφορά πολλών βιβλίων του στη μεγάλη οθόνη με ιδιαίτερη επιτυχία. Αλλά και στη μικρή οθόνη μεταφέρθηκαν έργα του, όπως η τηλεοπτική σειρά του BBC με κεντρικό ήρωα τον δόκτορα Finlay “Black Bag” και “Dr. Finlay’s Casebook” που βασίζονται σε ιστορίες απ’ τη ζωή των γιατρών στη Σκωτία (1960 και διασκευή 1993) και ήταν τη δεκαετία του 1960 από τις πλέ-

ον δημοφιλείς σειρές.

Στο έργο του Αγρύπνια μέσα στη νύχτα, 1939, κινηματογραφική ταινία το 1940, με την μορφή ενός ρομαντικού μελοδράματος δίνει την ιστορία μιας αφοσιωμένης νοσοκόμας, που από ένα επαρχιακό νοσοκομείο λοιμωδών νόσων, γίνεται βοηθός ενός οραματιστή και πρωτοπόρου χειρουργού. Στο βιβλίο του *Άγουρα χρόνια*, 1940, ταινία το 1946, καθώς και στη συνέχεια του *Ώριμα χρόνια*, 1948, αφηγείται την μετάβαση από την παιδική στην αντρική ηλικία του ορφανού Ρόμπερτ Σάννον που με αδιάκοπο αγώνα και ακατάβλητη θέληση καταφέρνει να πραγματοποιήσει τον σκοπό του: να σπουδάσει γιατρός και να γίνει ένας σπουδαίος ερευνητής. Γνωρίζει τις επιβουλές κυνικών συναδέλφων αλλά και τη συμπαράσταση φωτισμένων γιατρών, όπως του Καθηγητή Τσάλλις που τον ενθαρρύνει λέγοντάς του: «Η επιστήμη δεν έχει θέση για ματαιοδοξίες και εγωισμούς. Έχεις ακόμα πολλά να μάθεις – στην πραγματικότητα όλα». Σε ένα άλλο βιβλίο στα *Ηρωικά Χρόνια* ο ήρωας, ο Ντ. Στέρλιγκ, ένα φτωχόπαιδο με αναπηρία λόγω πολυομυελίτιδος προικισμένος όμως «με δύναμη και τη χάρη να μαθαίνει εύκολα με την έγνοια για την επιστήμη της Ιατρικής που όριζε κάθε του σκέψη, την κάθε λαχτάρα του είναι του» ξεκινά από το χωριό του για το πανεπιστήμιο, 200 χιλιόμετρα απόσταση και πετυχαίνει στον διαγωνισμό που γίνεται μεταξύ 700 υποψηφίων για τρεις υποτροφίες – έτσι πραγματοποιείται το όνειρό του να γίνει γιατρός.

Μερικά έργα του έχουν θέματα από το χώρο της θρησκείας όπως *Τα Κλειδιά της Βασιλείας*, 1941, που αναφέρεται στις περιπέτειες ενός ιεραποστόλου στην Κίνα και έγινε κινηματογραφική ταινία το 1944 με πρωταγωνιστή τον Γκρέγκορι Πέκ που κέρδισε το βραβείο Όσκαρ. Στο βιβλίο *Minstrel Boy*, 1975, ο κεντρικός ήρωας εγκαταλείπει μια καριέρα με δόξα στον κόσμο της μουσικής για να πάει να δουλέψει με άστεγα παιδιά στο Μαντράς. Και εδώ δεσπόζει μια από τις βασικές ιδέες στο έργο του: κάθε άνθρωπος πρέπει να βρει την αληθινή του κλίση στη ζωή.

Άλλα έργα του: *Ο Ισπανός κηπουρός*, *Το δέντρο του Ιούδα*, *Μια χούφτα σίκαλη*, *Ένα τραγούδι για έξι πεντάρες*, *Ο τάφος του Σταυροφόρου*, *Κάτι όμορφο*, *Πέρα από τούτο τον κόσμο*, *Η κυρία με τα γαρύφαλλα*, *Ο τύραννος*, *Εποχή Ονείρων*.

Στο αυτοβιογραφικό του βιβλίο *Περιπέτειες*

σε δύο κόσμους έγραφε: «Όταν είναι κανείς νέος ο καιρός κυλάει τόσο γρήγορα, οι διασκεδάσεις είναι τόσο πολλές και το τέρμα του δρόμου της ζωής μοιάζει να είναι τόσο μακριά, ώστε δεν υπάρχει καιρός για αυτοαναλύσεις. Στα εργαστήρια της ανατομίας, το ανθρώπινο σώμα δεν μου φάνηκε τίποτε περισσότερο από μια πολύπλοκη μηχανή, δεν είδα τίποτα που να με κάνει να πιστέψω ότι υπάρχει ψυχή. Όταν συλλογιόμουν τον Θεό άθελά μου έδειχνα την περιφρόνηση που αισθανόμουν για ένα τόσο παμπάλαιο μύθο». Αργότερα όμως διαπίστωσε «Τα βιβλία μου πουλιόνταν παντού, το όνομά μου ήταν γνωστό, τα εισοδήματά μου μεγάλωναν, κι όμως ένοιωθα μέσα μου ένα κενό. Είχα ξεχάσει ή ίσως δεν είχα σκεφτεί ποτέ το Βασίλειο του πνεύματος. Τα προβλήματα του βασανισμένου κόσμου μας θα χάνονταν αν μπορούσαμε να πραγματώσουμε την επί του Όρους Ομιλία του Χριστού.» Στο ίδιο βιβλίο του γράφει πως η υπερηφάνειά του δέχτηκε ένα βαρύ πλήγμα απ' την αρχή της ιατρικής σταδιοδρομίας του, τότε που δούλευε σε μια ψυχιατρική κλινική: παραλίγο να τον στραγγάλισι ένας ασθενής για τον οποίο είχε υποδείξει στους επιβλέποντες να τον ελευθερώσουν. Ένα άλλο πλήγμα δέχτηκε όταν ένας άζεστος γιατρός στο ιατρείο του οποίου εργαζόταν ως βοηθός, του φέρθηκε με σκληρότητα και αχαριστία.

Ο Κρόνιν αναγνώριζε την αξία αυτής της δύσκολης δουλειάς. Κάποτε που ένας πανέξυπνος Σκωτσέτζος απ' του οποίου τον λάρυγγα είχε αφαιρέσει ένα ψαροκόκκαλο, του έδωσε σαν φιλοδώρημα μετοχές του χρηματιστηρίου, είδε έκπληκτος, πόσο γρήγορα μπορεί να γίνει πλούσιος, αφού οι 100 λίρες έγιναν 1.000 μέσα σε λίγες μέρες. Αλλά αργότερα μέσα στην τύρφη των ορυχείων, όπου δούλευε, πήρε ένα ακόμα πολύτιμο μάθημα: αφού ξεγέννησε ένα μωρό, έμαθε πως οι μετοχές του κατρακύλησαν αφήνοντάς του μόνο 7 λίρες. Τότε αγόρασε για το νεογέννητο ένα ασημένιο κύπελλο χαράζοντας μαζί με το όνομα του μωρού και τις λέξεις:

Τι δεν μπορεί να αγοράσει το χρήμα.

Το Κάστρο

Το βιβλίο αυτό – ο τίτλος του πρωτοτύπου είναι “The Citadel” (φρούριο, ακρόπολη) – όταν δημοσιεύτηκε το 1937, έσπασε ρεκόρ πωλήσεων και έγινε κινηματογραφική ταινία το 1938. Με το βιβλίο αυτό ετίθετο εκ νέου το πρόβλημα ασφά-

λειας όσων δούλευαν στα έγκατα της γης, αφού τον Σεπτέμβριο του 1934, 262 εργάτες είχαν χάσει τη ζωή τους σε ατύχημα μέσα σε ένα ορυχείο της Ουαλίας. Ακόμη γινόταν κριτική για τις αδυναμίες του ιατρικού συστήματος. Παρόμοιες διαμαρτυρίες υπεκίνησαν να γίνει στη Βρετανία –την πρώτη χώρα στον κόσμο– το NHS (National Health Service). Ο τίτλος του βιβλίου παραπέμπει στο όραμα του κεντρικού ήρωα, του γιατρού Άντριου Μανσον, για την κατάκτηση ενός κάστρου αθέατου ίσως, όμως υπαρκτού. Ο γιατρός αυτός ξεκινά στα 24 του χρόνια να δουλεύει στα ορυχεία της Νοτίου Ουαλίας με ενθουσιασμό και διάθεση για προσφορά. Παρ’ όλη τη σκληρή δουλειά βρίσκει χρόνο και κάνει έρευνες για τις επαγγελματικές αρρώστιες, όμως τα πειράματα που κάνει θεωρούνται από ανίδεους εκπροσώπους της κλειστής επαρχίας ως «ζωτομία», και έτσι αναγκάζεται να φύγει. Για ένα διάστημα τον ορίζουν υγειονομικό επιθεωρητή των μεταλλείων, όμως οι γραφειοκράτες αντί να αξιοποιήσουν τις γνώσεις του, τον βάζουν υπεύθυνο για την καταμέτρηση του επιδεσμικού υλικού! Παρατείνεται και με τη γυναίκα του την Κριστίν, που την είχε ερωτευτεί όταν αυτή ήταν δασκάλα στο Ντράυφνυ, εγκαθίστανται στο Λονδίνο όπου αρχίζει να εξασκεί το επάγγελμα του γενικού γιατρού. Ο μόχθος της βιοπάλης τον αναγκάζει να συμπιέζεται ανάμεσα στις αρχές του και την ανάγκη για επιβίωση. «Μια πάλη γινόταν μέσα του ανάμεσα σε όλα αυτά που πίστευε και σε όλα όσα ήθελε να αποκτήσει. Είχε αποκάμει να είναι ο μεροκαματιάρης της δεκάρας. Στη λαχτάρα του να πάει μπροστά ξεχνούσε πόσο αντίθετη ήταν η πρόδοός του με όλα όσα πίστευε ως τότε. Είχε κεντριστεί η ματαιοδοξία του». Τα ίδια επιδιώκουν και άλλοι γιατροί όπως ένας συμφοιτητής του ο Φρέντυ, που είναι τώρα γιατρός σε κοσμικούς κύκλους και κάνει ενέσεις με αποστειρωμένο νερό σε κυρίες της αριστοκρατίας για να παίρνει 3 λίρες σε κάθε επίσκεψη και άλλοι που δικτυώνονται για εύκολο πλουτισμό. Η γυναίκα του διαπιστώνει ότι χορηγούσε «όλο και περισσότερα φάρμακα σε ανθρώπους που δεν είχαν τίποτα παροτρύνοντάς τους να ξανάρχονται, ολοένα να ξανάρχονται. Ήξερε ότι μπορούσαν και οι πλούσιοι να αρρωστήσουν όπως και οι φτωχοί και ότι άντρας της μπορούσε να είναι εξίσου καλός γιατρός και στη Γκριν Στριπ και στα ορυχεία. Δεν είχε την αξίωση απ’ αυτόν να επιμεί-

νει στις ίδιες ηρωικές προσπάθειες φορώντας μπότες και οδηγώντας την παλιά μοτοσικλέτα του. Ωστόσο ένοιωθε ότι εκείνο τον καιρό ο ιδεαλισμός του ήταν αγνός και υπέροχος, φωτίζοντας τη ζωή τους με μια λευκή κρυστάλινη φλόγα. Τώρα η φλόγα είχε θαμπώσει και το γυαλί της λάμπας είχε μουτζουρωθεί. Δεν καταλαβαίνεις, του έλεγε, ότι πέφτεις θύμα του ίδιου αυτού συστήματος που καταπολεμούσες ως τώρα; Δεν θυμάσαι που μου μιλούσες για τη ζωή και μου έλεγες πως ήταν μια επίθεση στο άγνωστο, μια έφοδος προς τα πάνω... σαν να έπρεπε να κυριεύσεις κάποιο κάστρο που ήξερες ότι υπήρχε εκεί, στην κορυφή μα δεν μπορούσες να το δεις. Αυτός απαντά ότι «τότε ήμουν νέος... λόγω ρομαντικά του αέρα. Κοίταξε γύρω σου... θα δεις όλοι να κάνουν το ίδιο πράγμα. Μαζεύουν! όσο περισσότερα μπορούνε εγώ το μόνο που θέλω είναι να πάω μπροστά. Κι αν θέλω λεφτά, είναι γιατί είναι το μόνο μέσον για να φθάσει κανείς σε ένα σκοπό. Ο κόσμος κρίνει τι είσαι από το πόσα έχεις. Αν είσαι από τους απένταρους φουκαράδες παίρνεις απ’ άλλους διαταγές. Ε, λοιπόν, εγώ τη σιχάθηκα τόσα χρόνια την κατάσταση αυτή. Στο μέλλον εγώ θα είμαι αυτός που θα διατάζει... τότε ήμουνά όλο θεωρίες! τώρα όμως είμαι ένας γιατρός με πρακτικό πνεύμα».

Ένα καταλυτικό γεγονός συμβαίνει: Μετά από μια εγχείρηση «σε μια παλιά ιδιωτική κλινική με ανεπίληπτη καθαριότητα, αλλά με πενιχρό εξοπλισμό όπου το χειρουργείο είχε χρησιμοποιηθεί κάποτε ως θερμοκήπιο» πεθαίνει ένας γνωστός του μετά από μια χειρουργική επέμβαση που την έκανε ένας γιατρός, ο Άιβορ, που εξασκούσε και τη χειρουργική, ενώ δεν είχε πάρει παρά το κατώτατο πτυχίο ιατρικής. Κι όμως μ’ αυτόν τον γιατρό ο Άντριου Μάνσον είχε ξεκινήσει μια στενή και κερδοφόρα συνεργασία κι όταν κάποτε του έδινε ποσοστά αυτό του «χάριζε τη γνωστή ζωντάνια του χρήματος». Δεν είναι μόνο το ιατρικό λάθος, είναι η υπεροψία και η αναλγησία του Άιβορ που οδηγεί τον Μάνσον μετά από μια οδυνηρή αυτοκριτική σε αναθεώρηση της μέχρι τότε πορείας του και στο ερώτημα «Γιατί ένας άνθρωπος να προσπαθεί να κάνει λεφτά από την πάσχουσα ανθρωπότητα;» Και απορρίπτοντας την πρόταση του Φρέντυ για συνεργασία του λέει: «Υπάρχουν καλοί γιατροί που προσπαθούν να κάνουν την δουλειά τους σωστά και τίμια, μα είναι και τα τσακάλια... που κάνουν μπα-

λάκι μεταξύ τους τους αρρώστους ... κυνηγώντας το χρήμα όλη την ώρα».

Οι αναζητήσεις του για μια πιο σωστή ιατρική τον οδηγούν να βρει δουλειά στο Νοσοκομείο Βικτώρια όπου εξετάζει ασθενείς με βρογχοπνευμονικές παθήσεις που είναι άφθονες σε 'κείνη την υποβαθμισμένη περιοχή και όπου έχει ευκαιρίες για επιστημονικές έρευνες. Μαζί με δυο άλλους συναδέλφους του έναν χειρουργό και ένα εργαστηριακό παίρνουν την απόφαση για ένα νέο ξεκίνημα: να οργανώσουν και να δουλέψουν σε μια μικρή ιατρική μονάδα χωρίς εμπειρισμούς, χωρίς φθηνές μεθόδους, χωρίς συνταγές με το τσουβάλι...

Δύο όμως απροσδόκητα γεγονότα έρχονται να διακόψουν τα σχέδια αυτά: σκοτώνεται σε τροχαίο η γυναίκα του, που ήταν «σαν μια πανοπλία αγάπης» γι' αυτόν. Και το δεύτερο χτύπημα είναι ότι το πειθαρχικό συμβούλιο του ιατρικού συλλόγου τον εγκραλεί με την απειλή της διαγραφής του επειδή συνέβαλε στην θεραπεία μιας φυματικής κοπέλας με την βοήθεια ενός διάσημου Αμερικάνου επιστημονικού ερευνητή που δεν ήταν γιατρός. Στην απολογία του στον ιατρικό σύλλογο προτείνει: «να αναλογιστούμε την απελπιστικά ανεπαρκή κατάρτιση που παίρνουν οι

γιατροί. Όταν εγώ πήρα το πτυχίο μου ήμουν, το λιγότερο, μια περιφερόμενη απειλή για τον κόσμο. Τα μόνα που γνώριζα ήταν οι ονομασίες μερικών ασθενειών και τα φάρμακα που έπρεπε, υποτίθεται, να χορηγώ για τη θεραπεία τους, δεν ήξερα πως κλείνει ένα ζευγάρι λαβίδες μαιευτικής... ό,τι έμαθα το έμαθα μετά. Θα πρέπει να γίνει μια τεράστια προσπάθεια να προωθηθεί η επιστήμη στην πρώτη γραμμή, να τελειώνουμε με τις παλιομοδίτικες ιδέες, να δώσουμε σε κάθε γιατρό την ευκαιρία να μελετήσει και να συνεργαστεί στην επιστημονική έρευνα».

Το συμβούλιο τον αθώνει και καθώς ξεκινάει με τους δύο άλλους συναδέλφους του για τον καινούργιο προορισμό τους βλέπει ότι «πέρα εκεί στον ουρανό μπροστά του απλωνόταν το φωτεινό περίγραμμα ενός σύννεφου σχηματίζοντας μια σειρά από επάλξεις».

Πηγές

Α. Κρόνιν: Το Κάστρο, Πατάκης, Ψυχογιός, Ύψιλον.
 Τα άγουρα χρόνια: Ζαχαρόπουλος
 Τα ώριμα χρόνια: Πέλλα
 Τα Κλειδιά της Βασιλείας: Κακουλίδης
 Αγγρύπνια μέσα στην νύχτα: Δαμιανός
 Ηρωικά χρόνια: Μίνωας
 πατ. Ιωάννης Γ. Αλεξίου: Φώτα και σκιές, Δαμασκός
 Α. J. Cronin: The Citadel, Penguin
 Πληροφορίες από το διαδίκτυο.

